

ІСТОРІЯ ГРИВНІ ВУЛИЦЯМИ КИЄВА

Путівник для самостійного
пішохідного огляду

Від вул. Володимирська, 2 через Софійську площу до вул. Володимирська, 33:

● Старокиївська гора (вул. Володимирська, 10)	3
● Десятинна церква (вул. Володимирська, 2)	6
● Державний Земельний банк (вул. Володимирська, 10);	7
● Трамвайний рух у Києві	8
● Старокиївська пожежна частина (вул. Володимирська, 5)	10
● Пам'ятник Богданові Хмельницькому (Софійська площа)	11
● Собор Святої Софії (вул. Володимирська, 24)	14
● Південна в'їзна вежа собору Святої Софії (вул. Володимирська, 24)	17
● Служба безпеки України (вул. Володимирська, 33)	19

Провулком Георгієвським, 2 до вул. Ярославів Вал, 15-б, далі послідовно на вул. Золоторітська, 6, вул. Євгена Чикаленка, 6, вул. Богдана Хмельницького, 8/16:

● Брама митрополита Заборовського (пров. Георгіївський, 2)	19
● Будинок Ігоря Сікорського (вул. Ярославів вал, 15-Б)	21
● Золоті ворота (вулиця Володимирська 40-А)	23
● Міністерство фінансів УНР (вул. Золоторітська, 6)	24
● Типографія Василя Кульженка (вул. Євгена Чикаленка, 6)	24
● Готель Григорія Гладинюка (вул. Богдана Хмельницького 8/16)	26

Від вул. Володимирська, 50 до вул. Володимирська, 64:

● Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка (вул. Володимирська, 50)	27
● Президія Національної академії наук України (вул. Володимирська, 54)	29
● Будинок Центральної Ради (вул. Володимирська, 57)	30
● Київський національний університет імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 60)	31
● Майстерня Георгія Нарбута (вул. Володимирська, 64)	33
Маршрут пішохідної екскурсії "Історія гривні вулицями Києва"	36

Вступ

Сьогодні ми пропонуємо Вам поглянути на визначні місця Києва з іншого боку : дізнатися, де та як зароджувалася наша національна грошова одиниця гривня, пройти вулицями та місцями, пов'язаними з її створенням.

Повний маршрут екскурсії – 4 кілометри протягом 90 хвилин.

Від вул. Володимирська, 2, через Софійську площу до вул. Володимирська, 33,

Старокиївська гора,

вул. Володимирська, 10.

Важливою сторінкою історії грошового обігу України є карбування власної монети в X – XI столітті київськими князями Володимиром Великим (978–1015), Святополком Окаянним (1018), Ярославом Мудрим (1019–1054). Саме за часів Володимира Великого златники і срібляники стали державними символами Давньої Русі, сповістивши світ про її політичну та економічну могутність.

Україна, монета номіналом 1 гривня зразка 2004 року із зображенням князя Володимира Великого

Київ за часів князя Володимира Великого у 978 році збільшив політичний і військовий

вплив на інші удільні князівства Русі. Володимир Святославич розширив кордони Русі, підкорив сусідні племена. Внаслідок цього руські володіння наблизилися до басейну середнього Дунаю, що сприяло зміцненню економічних зв'язків із Заходом. За правління князя Володимира Великого Київська Русь досягла апогею могутності, відбулося прийняття християнства як державної релігії (988 рік), утворилися нові міста, набули розвитку ремесла.

Україна, банкнота номіналом 1 гривня зразка 2006 року – на зворотному боці банкноти зображено град князя Володимира Великого в Києві (дитинець) – відома фортеця, яку Володимир почав будувати в Києві у перші роки свого правління. Система валів дитинця Києва кінця X століття складалася з кількох воріт: перші – вели на Поділ, другі – в напрямку Печерська, а треті – до Софії Київської

Україна, монета номіналом 5 гривень 2016 року "Київська Русь"

Своєрідним проголошенням суверенності Київської Русі став початок карбування перших князівських монет у Києві та Новгороді – срібляників. За часів правління Володимира Святославовича карбують також і золоту монету – златник, прототипом для виготовлення якого стали візантійські соліди. Про політичні мотиви карбування срібляників свідчать нанесені на них зображення та написи: тризуб Рюриковичів, портрет князя на престолі. За підрахунками нумізматів, карбування срібляників тривало близько 30 років, на монетах зазначені імена таких князів: Ярослава Мудрого, Святополка Окаянного та Володимира Великого.

Також поширеним символом на аверсах монет був тризуб, родовий герб династії Рюриковичів. Його перше зображення дійшло до наших днів саме на монеті.

Старокиївська гора є ймовірним місцем карбування монет великими князями київськими, тут розташовувався перший у Києві монетний двір.

Україна, монета номіналом 20 гривень 2008 року "Тисячоліття монетного карбування в Києві"

Київське князівство, Володимир Великий, срібляники X-XI ст
Колекція Музею грошей НБУ. Подарунок професора С. Г. Кулешова

Ці монети на лицьовому боці мали зображення князя, який сидить на престолі ("столі") і напис "Володимир на столі". На зворотному боці – тризуб – знак київських князів Рюриковичів і слова "А се його срібло". На інших золотих монетах на зворотному боці зображений Ісус Христос і напис "Іс-Хс".

Імовірно, саме тут вперше з'явилася гривня. Термін "гривня" спочатку був пов'язаний із нашим обручем-прикрасою (гривню носили на загривку). Пізніше він набуває нового значення – еквівалент певної ваги срібла, тобто з'являється срібна гривня. Поширення такої платіжної засіб набув у XI–XIII століттях.

Гривня Київського типу. Давня Русь, Велике князівство Київське. XI-XIII ст¹

Монетно-вагові зливки з'явилися у грошовому обігу в період припинення припливу

¹Музей грошей: науково-популярний каталог // Відп. ред.: Д. Толочко, А. Бойко-Гагарін, Р. Рілов, М.-М. Костів. Київ: Спринт-сервіс, 2021. С. 5

монетного срібла із Заходу, яке було основним платіжним засобом. Монетно-вагові зливки мали дещо обмежений характер обігу, застосовуючись лише у крупних торговельних угодах. Саме тому монетно-вагові зливки є досить рідкісними поодинокими знахідками, які частіше зустрічаються серед скарбів, інколи разом із прикрасами, вкрай рідко – з монетами. Найпоширеніший тип гривні – київський (шестикутний). Існує кілька пояснень такої форми. Срібний монетно-ваговий зливков шестикутної форми та вагою близько 160 грам. Гривні у формі злиwkів використовували як засіб платежу та накопичення статків у Давній Русі. Форма саме цієї гривні стала прототипом для логотипу Національного банку України.

Україна, монета номіналом 20 гривень 2015 року "Київський князь Володимир Великий". Світове українство у 2015 році відзначило 1000-ліття Успіння великого князя київського – Володимира Святославича. Монета нагадує світу про те, що Володимир Святий – великий князь київський та хреститель України-Руси, а не росії, яка намагається вкрасти нашу історію

На початку XIV століття в письмових джерелах починає фігурувати назва нової одиниці платежу – "рубль", а також його фракцій під назвами: "полтіна" та "чверть". Назва "рубль" походить від процесу рублення

вагових гривень на частини. На багатьох монетно-вагових зливках є насічки та спеціальні клейма, що підтверджують їхню повноту ваги та якість срібла.

Набір монет 2022 року "Державні символи України", до складу якого увійшли три 5 гривневі монети, присвячені Державному Гербу України, Державному Прапору України та Державному Гімну України. Монети розміщено в буклеті, який наповнений розширеною текстовою частиною українською та англійською мовами, яка містить детальний виклад про походження та значення державних символів України.

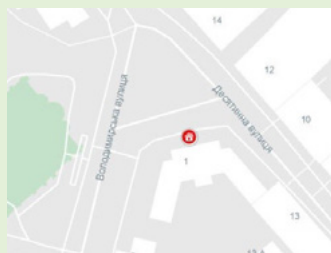

Україна, монета номіналом 5 гривень 2022 року. "Наше коріння" належить до набору "Державні символи України", уведеного в обіг 29 листопада 2022 року

Пам'ятна монета "Наш герб" номіналом 5 гривень належить до набору "Державні символи України", уведеного в обіг 29 листопада 2022 року

Державний Герб України – тризуб як знак Київської держави Володимира Великого існує не одне сторіччя. Перша літописна згадка про тризуб як про великокнязівський знак Володимира Великого датується X століттям. Знак карбувався на срібних та золотих монетах: златниках і срібляниках. Існують найрізноманітніші трактування

тризуба з огляду на те, що його археологічні знахідки на українських землях датують I століттям нашої ери: норманський сокіл, стилізована квітка (трисвічник), схематичне зображення слова "воля", символ влади над трьома світами (небесним, земним, підземним) тощо.

Найближче укріття:

Школа I-III ступенів № 25

Вид укріття: підвал ОЗ,
вул. Володимирська, 1

Тел. 278-45-21

Десятинна церква,

Старокиївська гора, вул. Володимирська, 2.

Церква Успіння Пресвятої Богородиці (Десятинна) була, зведена на Старокиївській горі в 996 році, вважається першою кам'яною церквою в Давній Русі. Церкву було споруджено на території Київського дитинця Володимиром Великим, який виділив на будівництво церкви десятку частину своїх прибутків, що і дало їй назву. У Десятинній церкві була також усипальниця з похованням Володимира Великого та його дружини, візантійської царівни Анни Багрянородної. Про укладення шлюбу між Володимиром та Анною розповідають також фрески двох сходових веж Софії Київської.

Прикметно, що декілька цеглин із Десятинної церкви 31 липня 1837 року було закладено у фундамент червоного корпусу університету, що стало символічним по-

єднанням спадку великого князя Володимира з Університетом, названим на його честь (сьогодні Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

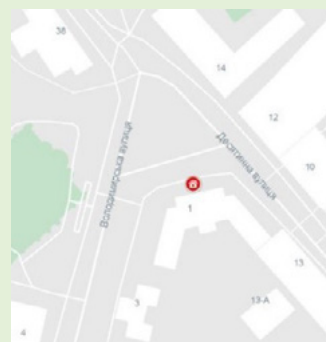

Україна, монета номіналом 2 гривні
1996 року "Десятинна церква".

26 листопада 1996 року Національний банк України ввів в обіг срібну та нейзильберову монети, присвячені 1000-літтю з моменту зведення Десятинної церкви

Фундамент Церкви Успіння Пресвятої Богородиці (Десятинної)

Найближче укріття:

Школа I-III ступенів № 25

Вид укріття: підвал ОЗ,
вул. Володимирська, 1

Тел. 278-45-21

Державний Земельний банк,

вул. Володимирська, 10.

Із розпадом Російської імперії в суспільстві досить гостро стояло невирішене аграрне питання. 29 квітня 1918 року в Києві відбувся з'їзд хліборобів України, який проголосив великим землевласником гетьмана Павла Скоропадського, який оголосив про збереження права приватної власності в державі. Основу аграрної реформи уряд Гетьманату бачив у розпродажі земельних володінь колишніх магнатів із метою створення потужного прошарку селян хліборобів. Передбачалося передавання у приватну власність всієї землі, крім цукрових плантацій, лісів, землі кінських заводів і сімейних господарств, що мали стратегічне значення для економіки держави.

Головним завданням банківської установи було сприяння у створенні в державі міцного та ефективного прошарку хліборобів-середняків, селян-власників. Для реалізації цієї мети Державному Земельному банку було надано право видавати довгострокові позики на купівлю землі та видавати позики під заставу землі. Державний Земельний банк, як і Державний Банк, підпорядковувалися Міністерству фінансів.

Будівля Державного Земельного банку, листівка 1911 року та сучасне фото

Центральний осередок Державного Земельного банку локалізувався в Києві за адресою: вулиця Володимирська, 10. Банк мав вісім відділень у різних регіонах: Волинське, Катеринославське, Київське, Одеське, Подільське, Полтавське, Харківське та Чернігівське.

23 серпня 1918 року Рада Міністрів ухвалила закон, відповідно до якого з коштів Державної скарбниці асигнувався 1 мільйон гривень на резервний капітал Державного Земельного банку. Операційну діяльність банк розпочав 1 вересня 1918 року.

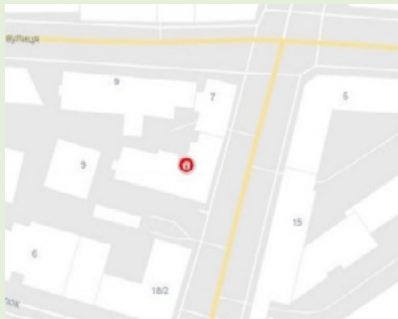

Україна, монета номіналом 2 гривні 2023 року "Павло Скоропадський" (1873–1945)

На жаль, Державний Земельний банк не встиг виконати покладене на нього завдання – наділити землею малоземельних селян шляхом кредитування для створення прошарку селян-землеробів. У грудні 1918 року Гетьманат було повалено, після цього в занепад прийшла ініційована П. Скоропадським аграрна реформа.

Українська Народна Республіка.
Державний Земельний Банк.
Тимчасове свідоцтво. 1918 рік²

Найближче укриття:

Заклад дошкільної освіти № 26

Вид укриття: підвал ОЗ,
вул. Володимирська, 16

Тел. 279-86-59

Трамвайний рух у Києві

Чи помітили Ви на фотографії будівлі Державного Земельного банку трамвайний вагон?

13 червня 1892 року в Києві було відкрито першу в колишній імперії мережу міського електричного трамвая, роком раніше введено в експлуатацію лінії кінного та парового трамвая. У жовтні 1895 року трамвайний рух курсував також вулицею Володимирська, лінія пролягала від Андріївської церкви до площі Українських Героїв, у той час – Караваєвської.

Візники та їхні вірні помічники – коні з полегшенням видихнули, коли крутими київськими схилами почали їздити трамваї. До появи трамвая в Києві був лише гужовий транспорт, тобто коні.

На дорогах київських вулиць з крутими підйомами та спусками коні швидко втомлювалися. В той час був поширений вислів, що не "кожен візник готовий ризикнути здоров'ям коня та життям пана банкіра, піднімаючись вулицею Інститутською", де розташовувалося Київське відділення Державного банку. Вулицею Інститутською трамвайні колії так і не проклали, але повз нову споруду банку, що постала у 1905 році, проходила сьома трамвайна лінія, яка сполучала Бессарабську площу і Києво-Печерську лавру.

Перший трамвайний маршрут проклали в червні 1892 році через Олександрівський узвіз(нині – Володимирський), один із найкрутіших у місті. Його маршрут становив 1,5 км і пролягав від Царської до Нижньої площі (тепер це Європейська та Поштова площі). У київській пресі про цю подію писали: "Пасажирський рух на електричній залізниці вже розпочався. Вагони переповнені публікою, до того ж багато хто по кілька разів їздить Олександрівським узвозом вгору і вниз, цікавлячись цією важливою для Києва новинкою".

Перші трамваї мали 22 місця для сидіння. На обох майданчиках та всередині салону могли розміститися ще 18 пасажирів. За кількістю людей у салоні суворо стежили кондуктори, адже від цього залежала безпека пасажирів.

Оплата проїзду у трамваї залежала від кількості зупинок, а маршрути були поділені на тарифні ділянки. За першу ділянку поїздки пасажир платив 5 копійок, а за кожну наступну – 3 копійки.

² Музей грошей: науково-популярний каталог // Відп. ред.: Д. Толочко, А. Бойко-Гагарін, Р. Рілов, М.-М. Костів. Київ: "Спринт-сервіс", 2021. 34 с.

Будівництво трамвайних колій у поєднанні з якісним брукуванням зробило пересування київськими вулицями швидким, а головне комфортним для мешканців і гостей міста.

Наприкінці XIX століття в Києві було майже 50 кілометрів електрифікованих трамвайних колій.

Запуску електричного трамвая в Києві присвячена пам'ятна монета номіналом 5 гривень, яку Національний банк України ввів в обіг у 2017 році. Художник Микола Кочубей, скульптори Анатолій Демяненко, Володимир Дем'яненко розмістили на аверсі монети написи: "Київ 1892", "Paris 1881", "Berlin 1881", "London 1901", що позначають столиці Європи та роки впровадження в них електричного трамвая. На реверсі монети зображено трамвай із пасажирами на тлі київського пейзажу.

Україна, монета номіналом 5 гривень 2016 року "Кінний трамвай"

Паровий трамвай у Києві

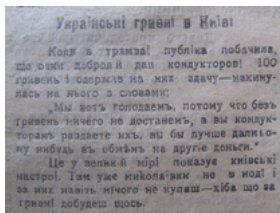

Трамвайна колія вулицею Володимирська

Україна, монета номіналом 5 гривень 2017 року "125 років трамвайному руху в Києві"

Використання міського трамвая з метою розміну паперових грошових знаків було звичною справою для киян із часів "монетного голоду" Першої світової війни. 18 вересня газета "Український козак" описує ситуацію в міському трамваї, коли публіка обурилася на видачу кондуктором пасажиру решти зі 100 гривень, апелюючи до того, що інші гроші, крім гривень, вже не приймають. Дійсно, в цей час проведена урядом політика "усамітнення" гривні спричинила існування фактично єдиного засобу платежу в Україні – національної валюти гривні.

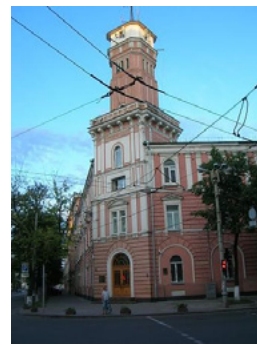

Публікація у фронтовій газеті Української народної армії "Український козак" за 18 вересня 1919 року. Зверніть увагу, що окремий номер газети у 1919 році вже коштує 3 гривні

Старокиївська пожежна частина

вул. Володимирська, 5.

У Давньому Києві пожежі виникали не лише з побутових причин, а й у результаті міжусобних війн. У різні роки в місті зафіксовані пожежі вражаючих масштабів, що завдали містянам значних збитків. Вже у X-XI столітті в місті вжито перших протипожежних заходів шляхом спорудження кам'яних будівель. Перша пожежно-сторожова охорона в Києві створилася після набуття містом Магдебурзького права, хоча високої результативності через швидке згорання дерев'яних будівель вона досягти не могла. Перші професійні пожежники в Києві почали функціонувати на початку 1830-х років, до їхніх лав набирали солдатів внутрішньої служби, які непридатні до строкової служби.

Будівля Старокиївської пожежної частини

8 січня 1841 року утворюється професійна протипожежна охорона в Києві. Сформовано штат Старокиївської пожежної частини. Протягом 1854-1857 років на перетині Володимирської та Великої Житомирської вулиць збудовано Старокиївську пожежну частину, нині тут розміщена Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

Пожежники, рятувальники, працівники Державної служби України з надзвичайних ситуацій відважно йдуть в епіцентр подій, часто під загрозою нових обстрілів, адже від кожної секунди залежить життя людей. Ці сміливці гасять пожежі, шукають під завалами постраждалих, супроводжують колони гуманітарних місій, розмінують дороги, будинки, підходи до електромереж, водогонів та інші об'єктів інфраструктури. Мужності українських вогнеборців та історії протипожежної справи в Києві Національний банк України також присвятив ювілейні та пам'ятні монети.

15 вересня 2021 року Національний банк ввів в обіг пам'ятну монету "Українські рятувальники" номіналом 5 гривень. Монета присвячена представникам героїчної професії рятувальника – однієї з найнебезпечніших і найскладніших, покликаної захищати населення та територію нашої держави. На аверсі монети в обрамленні стилізованого

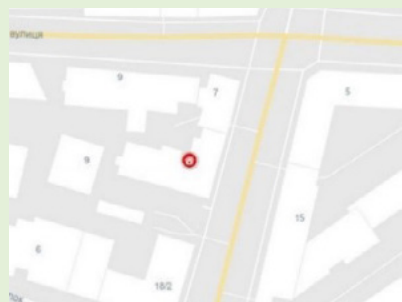
рослинного орнаменту розміщений логотип Державної служби України з надзвичайних ситуацій. На реверсі монети на матовому тлі зображений рятівник із дитиною на руках. Поруч – дзеркальний абрис рятувального гелікоптера та напис "Запобігти! Врятувати! Допомогти!".

Україна, монета номіналом 5 гривень 2021 року "Українські рятівники"

Україна, монета номіналом 5 гривень 2016 року "100 років пожежному автомобілю"

Найближче укриття:

Заклад дошкільної освіти № 26

Вид укриття: підвал ОЗ,
вул. Володимирська, 16

Тел. 279-86-59

Пам'ятник Богданові Хмельницькому в Києві,

Софійська площа.

Сьогодні неможливо уявити Київ без відкритого у 1888 році пам'ятника Богдану Хмельницькому. Місце для монумента було обране не дарма: саме на цьому місці 23 грудня 1648 року кияни урочисто зустрічали Богдана Хмельницького після перемоги в битві під Пилявцями.

Пам'ятник Богданові Хмельницькому в Києві

Прикметно, що риси обличчя та одяг гетьмана були відтворені за допомогою консультацій із відомим істориком, професором Університету Святого Володимира – Володимиром Боніфатієвичем Антоновичем, який очолював створений в університеті мюнц-кабінет, до експонатів якого у 1834 році було передано колекції з Віленського університету.

20 листопада 1917 року на Софійській площі у Києві було проголошено текст Третього Універсалу Української Центральної Ради, яким затверджено утворення Української Народної Республіки. Видання такого державно-правового акта та його урочисте проголошення вимагало негайного ви-

пуску власних грошових одиниць. Цьому також сприяла необхідність престижу нової молоді держави та гостра нестача грошових знаків у розпорядженні Уряду УНР. Тоді генеральним секретарем фінансів був відомий український економіст Михайло Туган-Барановський. Ідею створення власних українських грошей підтримали майже всі українські державні та політичні органи ще до поставлення відповідної задачі законодавчими органами. Але, зважаючи на складні фінансові, економічні та політичні умови, в яких опинилася молода держава, введення власної грошової одиниці було сміливим та ризикованим кроком. Не було точно відомо, чи сприймуть широкі кола населення нові гроші, адже в разі несприйняття народом цієї події сама ідея державності могла б опинитися під серйозною загрозою. Державна скарбниця на той час майже не мала власного вагомого золотого запасу, що викликало недовіру серед кола професіональних економістів до ідеї введення українських грошей. Зокрема, відомий експерт із питань фінансів, професор Леонід Яснопольський висловлювався проти введення українських грошей, зважаючи на відсутність золота в Державній скарбниці для їхньої підтримки та забезпечення. Він запропонував добути золото шляхом продажу селянам конфіскованого майна та земель поміщиків. Така пропозиція була відхилена, адже переважна більшість селян була бідною, тому золота на купівлю нерухомості в них не було. Натомість професор Борис Мартос (який пізніше став міністром фінансів УНР) висловив думку, що для введення власних грошей держава може не мати значного золотого запасу, а забезпечувати виготовлення грошових одиниць за допомогою майна держави.

Проголошення Третього Універсалу Української Центральної Ради на Софійській площі в Києві. У центрі — Симон Петлюра, Михайло Грушевський, Володимир Винниченко. 1917 рік

Згодом зображення портрету гетьмана Богдана Хмельницького в шапці з двома перами та булавою в руці вперше з'явилося на українських грошах у вигляді тиснення на 100 гривнях зразка 1918 року. По центру купюри номіналом 100 гривень 1918 року розташований напис "Знак Державної скарбниці", зі зворотного боку розміщено Герб Української Держави, що зображує козака з мушкетом на плечі, який знаходиться у квітковому вінку з тризубом угорі. Прозвані в народі "богданівками" через портрет гетьмана на своєму полі, ці гроші були виготовлені у Кам'янці-Подільському в серпні 1919 року.

Українська Держава, банкнота номіналом 100 гривень 1918 року

Фрагмент банкноти 100 гривень 1918 року з тисненням зображення портрету гетьмана Богдана Хмельницького

Зі здобуттям Україною незалежності у 1991 році одним із пріоритетних завдань Національного банку України було відновлення власної грошової системи. Робота над створенням українських грошей розпочалася ще до проголошення незалежності України. Необхідно було вирішити чиї портрети мають бути зображені на українських банкнотах. Очевидно, це мали бути постаті, які зробили значний внесок у розбудову української держави.

Першим Головою Національного банку України Володимир Матвієнко згадував, що беззаперечними лідерами стали київські князі Володимир Великий та Ярослав Мудрий, гетьман Богдан Хмельницький, митці Тарас Шевченко, Іван Франко та Леся Українка. Портрет Богдана Хмельницького зображено на всіх п'ятигривневих банкнотах незалежної України, а також викарбувано на п'ятигривневих монетах, які з 2021 року поступово замінюють паперові гроші.

Перші гривні були надруковані у 1992 році в Канаді, потім привезені до України та введені в обіг після проведення грошової реформи. У 1995 році були створені перші ювілейні та пам'ятні монети України номіналом 200 тисяч українських карбованців

ців, присвячені 50-літтю перемоги у Другій світовій війні 1941–1945 років, частиною художньої композиції яких є пам'ятник Богдану Хмельницькому на Софійській площі в Києві. Монети номіналом 200 тисяч та 1 мільйон українських карбованців присвячені Богданові Хмельницькому.

Україна, банкнота номіналом 5 гривень 1992 року з портретом Богдана Хмельницького

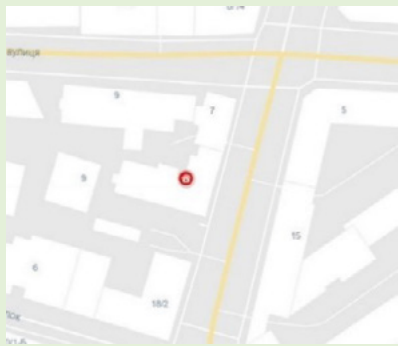
Україна, монета номіналом 200 тисяч українських карбованців 1995 року "Перемога у Другій світовій війні 1941–1945 років"

Україна, монета номіналом 1 мільйон українських карбованців 1996 року "Богдан Хмельницький" (1595-1657)

Україна, монета номіналом 2 мільйони українських карбованців (проект резервного номіналу, в обігу не перебували), 1995 рік

Найближче укриття:

Заклад дошкільної освіти № 26

Вид укриття: підвал ОЗ,
вул. Володимирська, 16

Тел. 279-86-59

Собор Святої Софії,

Софійська площа.

Собор Святої Софії Київської – всесвітньо відома пам'ятка історії архітектури та монументального живопису першої половини XI століття. Споруджений як головний митрополичий храм в період розквіту Давньої Русі на місці перемоги Ярослава Мудрого над печенігами в 1036 році. Тут Ярослав Мудрий заснував першу на Русі бібліотеку.

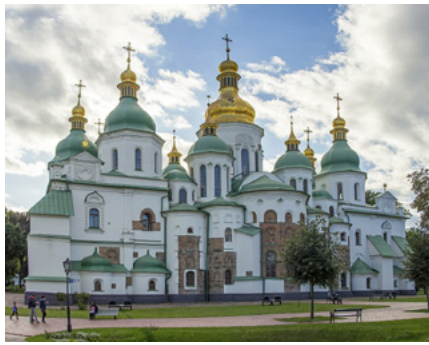
"Господи, поможи рабу своєму ..." – це слова молитви, що видряпані на стінах Софійського собору в Києві безліч разів. Ці напи-

си називаються графіті. Загальна кількість зафіксованих графіті в Софійському соборі становить понад сім тисяч. Вони були зроблені в різний час і охоплюють період від другої чверті XI до початку XVIII століття. Кожне графіті має автора та обставини, за яких його було видряпано на стіні храму.

Ретельне вивчення таких написів дало змогу вченим визначити рік заснування Софійського собору. Будівництво храму розпочав у 1011 році Володимир Великий, а завершив вже його син Ярослав у 1018 році.

Фрески в інтер'єрах храму містять багатофігурні євангельські сцени, в яких розповідається про поширення християнства та земний шлях Ісуса Христа. Особливу увагу привертає фреска, на якій зображено груповий портрет родини князя, зокрема самого Ярослава Мудрого. На жаль, ця фреска збереглася лише частково, а про зображення князя ми знаємо, дякуючи малюнку Абрагама ван Вестерфельда, який він зробив у 1651 році. Спочатку композиція фрески складалась із зображення Ярослава Мудрого з макетом Софійського собору та його дружини – княгині Ірини, обернутих до постаті Христа, біля якого, припускають, стояли князь Володимир і Ольга – засновники християнства на Русі.

Храм побудували у візантійському стилі, який домінував у монументальній архітектурі XI століття. До наших днів збереглася фактично вся архітектура, крім західної стіни, яка зруйнувалась у 1625 році. Зводили Софійський собор візантійські майстри. Основним будівельним матеріалом був бутовий камінь та плінфа, шари яких чергувались. Арки та склепіння змуровані без каменю. Вапняковий розчин із домішками піску та цем'янки (товченої цегли) використовували як цемент.

Собор Святої Софії. Сучасний вигляд

У первісному варіанті Софійський собор мав п'ять апсид та п'ять бань. Упродовж століть собор неодноразово занепадав та відновлювався. Так, у 1633 році Петро Могила розпочав глобальну реставрацію собору, після того як стіни храму почали руйнуватися.

Рис козацького бароко храм набув після реставраційних робіт за часів Івана Мазепи. На цю реставрацію гетьман виділив велику суму коштів. Тоді було збудовано шість нових бань грушеподібної форми у стилі українського бароко. Поряд із храмом було зведено високу (76-метрову) дзвіницю. Зі старих дзвонів дивом зберігся до наших днів лише один. Інші були знищені у 30-ті роки ХХ століття. Софійський собор вражає своєю величчю. Його архітектура та монументальний фресковий живопис справляє надзвичайне враження. Ансамбль Софійського монастиря занесено до Переліку світової спадщини ЮНЕСКО у 1990 році.

Зображення Собору Святої Софії як видатної пам'ятки світового значення прикрашає грошові знаки всіх поколінь 2-гривневих банкнот та перші 100 гривень, надруковані на Мальті.

Україна, банкнота номіналом 2 гривні зразка 2001 року "Собор Святої Софії"

Україна, банкнота номіналом 2 гривні зразка 2004 року "Собор Святої Софії", на якій зображено Софію Київську, давньоруську зброю й обладунки, текст "Руської Правди", затверджений печаткою

Україна, банкнота номіналом 100 гривень зразка 1992 року, на якій зображено собор Святої Софії разом із дзвіницею, пам'ятник Володимирі Великому

Пам'ятна монета "Оранта" була введена в обіг в межах серії "Духовні скарби України". Вона присвячена образу Богоматері та є своєрідним символом оберегу українського народу. Цей образ нанесений у вигляді мозаїки у центральній апсиді храму святої Софії в Києві та відомий як Оранта. Саме

тому на аверсі монети зображено Софію Київську – кафедральний собор часів Давньої Русі, зведений XI століття. Реверс монети прикрашає образ Богоматері Оранти.

Ці монети мають досить незвичні для більшості українських монет номінали, зокрема прикметні 250 та 125 гривень. Найдорожча ж монета з цієї серії має номінал 500 гривень. В експозиції Музею грошей НБУ відвідувачі можуть побачити всі монети із зображенням Богоматері Оранти зазначеної серії.

Україна, монета номіналом 50 гривень 2011 року "1000-річчя заснування Софії Київської"

Україна, монета номіналом 125 гривень, введена в обіг 1997 року "Оранта"

Заснуванню Софійського собору в Києві присвячено пам'ятну монету номіналом 50 гривень зі срібла та локальною позолотою, яку Національний банк України ввів у обіг у 2011 році. Художники Володимир Таран, Олександр та Сергій Харуки, скульптори Володимир Атаманчук та Святослав Іваненко на аверсі монети на дзеркальному тлі бань Софійського собору зобразили макет його реконструкції в XI ст., а вгорі та знизу орнамент, який використано в розписах собору.

На реверсі монети розміщено стилізовану композицію, яка відтворює фрагмент розписів головного вівтаря – мозаїки XI ст. "Оранта" та "Євхаристія", угорі стилізований напис – "ТИСЯЧОЛІТТЯ СОФІЇ КИЇВСЬКОЇ".

У 2019 році Національним банком України було введено в обіг пам'ятну монету номіналом 20 гривень на честь 1000-ліття від початку правління великого князя Ярослава Мудрого, поєднавши в художньому втіленні монети сувію Руської Правди, зображення печатки князя та зображення Собору Святої Софії.

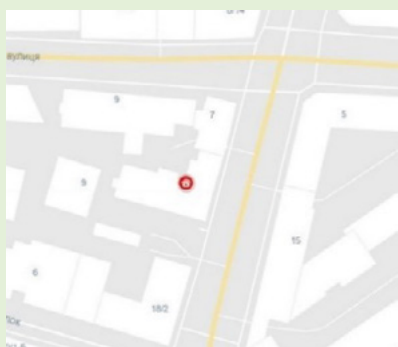
Україна, монета номіналом 20 гривень 2019 року "1000 років від початку правління київського князя Ярослава Мудрого"

2019 року відбулась історична подія: православна церква України отримала Томос про автокефалію, виданий Вселенським патріархом Варфоломієм I та Священним Синодом Константинопольської православної церкви для Київської митрополії. 6 січня у Константинополі (Стамбулі, Туреч-

чина) делегація ЦПУ за участю Президента України отримала Томос, який наступного дня було привезено для демонстрації в Собор Святої Софії.

Україна, монета номіналом 5 гривень 2019 року "Надання Томосу про автокефалію Православної церкви України"

Найближче укриття:

Заклад дошкільної освіти № 26

Вид укриття: підвал ОЗ,
вул. Володимирська, 16

Тел. 279-86-59

Південна вежа собору Святої Софії,

вул. Володимирська, 24.

Архістратига Михаїла називають покровителем Києва, а також "Небесним оборонцем України". Архістратиг – предстоятель воїнства ангелів, головним завданням яких є захищати добро, а також свою землю та свій народ.

Південну вежу колишнього Софійського монастиря та дзвіницю звели на межі XVII-XVIII століть. Дзвіниця слугувала для триумфального в'їзду, а Південна вежа мала значення економічних воріт для ввезення продуктів, оскільки звідти було найближче до трапезної монастиря. Шпиль вежі з 2010 року прикрашає флюгер у вигляді Архістратига Михаїла, відтвореного в оригінальній техніці та розмірі, адже попередня скульптура була викинута більшовиками у 1930 році на смітник.

Фігура Архістратига Михаїла на Південній вежі собору Святої Софії

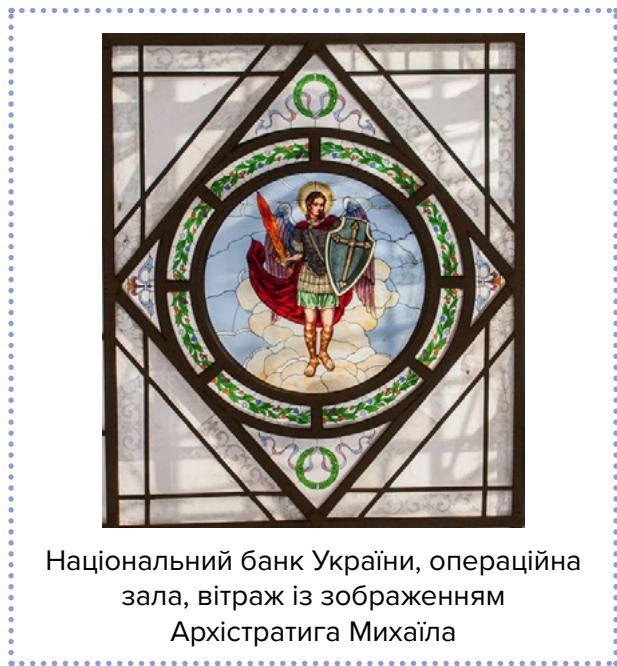
У 2011 році Національний банк України вперше випустив інвестиційну монету "Архістратиг Михаїл". Інвестиційні монети мають важливу відмінність, головне призначення цих монет – накопичення капіталу та інвестицій у високоліквідний дорогоцінний матеріал – золото та срібло. Тому інвестиційні монети виготовляють із золота та срібла найвищої проби: 999,9. Їхня вага найчастіше кратна трійській унції (31,1 г).

14 грудня 2022 року Національний банк ввів в обіг пам'ятну монету "Архістратиг Михаїл", присвячену архангелу, який є одним із найшанованіших біблійних персонажів та іменується як архістратиг-головнокомандуючий. Архангел Михаїл – незмінний бо-

рець із силами зла, захисник віри, покровитель воїнів, які борються за праведне діло та захищають добро. На реверсі монети на дзеркальному тлі зображено Архістрати́га Михаїла (елемент оздоблення – локальна позолота); по колу розміщено напис: "... ЗА НАС І ДУШІ ПРАВЕДНИХ, І СИЛА АРХІСТРАТИ́ГА МИХАЇ́ЛА" (рядки з поеми Т. Г. Шевченка "Гайдамаки").

Шанобливе ставлення до архістрати́га Михаїла зберігається з великокнязівських часів до наших днів. Він став символом небесного захисту влади київських князів, пізніше це шанування було зафіксовано не тільки топонімічно (у назвах церковних споруд), а й геральдично (на гербах Києва, Київського воєводства, Київської губернії). Сьогодні образ архістрати́га Михаїла зображений в атрибутиці українських десантників і знову уособлює боротьбу із силами зла.

Національний банк України, операційна зала, вітраж із зображенням Архістрати́га Михаїла

Сьогодні образ Архістрати́га Михаїла пов'язують також зі Збройними Силами України, які мужньо обороняють нашу землю від агресора. У свято архангела Михаїла у 2017 році відбулось перейменування колишніх десантних військ Збройних Сил України на десантно-штурмові, змін зазнала і символіка – купол парашута як символ десантних підрозділів та крила архістрати́га Михаїла і вогняний меч.

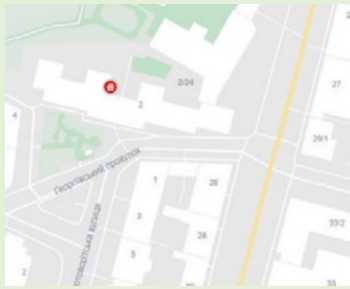
Україна, монета номіналом 1 гривня 2019 року "Архістрати́г Михаїл"

Україна, монета номіналом 5 гривень 2015 року "Архістрати́г Михаїл"

Україна, монета номіналом 10 гривень 2021 року "Десантно-штурмові війська ЗСУ"

Найближче укриття:

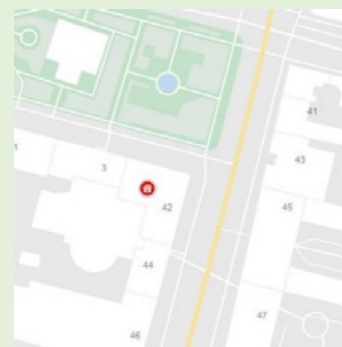
житловий будинок

Вид укриття: підвал,
пров. Георгіївський, 2

Тел. 278-70-43

Будівля Служби безпеки України,
сучасний вигляд

Найближче укриття:

станція метро "Золоті ворота"

Вид укриття: станція метрополітену

Тел. 238-57-10, 238-44-21

Служба безпеки України,

вул. Володимирська, 33.

Українська спецслужба була створена 25 березня 1992 року. Службовці СБУ щодня реагують на найскладніші виклики у сфері захисту державної безпеки тасуверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності й посилення оборонного потенціалу.

Значення цього держоргану складно переоцінити, особливо під час війни, коли ворог намагається завдати якнайбільшої шкоди Україні на всіх фронтах. Разом з іншими українськими захисниками службовці СБУ щодня наближають нашу перемогу.

Провулком Георгіївським, 2 до вул. Ярославів Вал, 15-б, далі по-слідовно на вул. Золотоворітська, 6, вул. Євгена Чикаленка, 6, вул. Богдана Хмельницького, 8/16

Будинок, де жив Георгій Нарбут

пров. Георгіївський (навпроти Брами митрополита Заборовського).

Георгій Нарбут народився 25 лютого (9 березня) 1886 року в селі Нарбутівка Глухівського повіту Чернігівської губернії. 1917 року Георгій Нарбут переїхав до Києва. Він не залишався осторонь бурхливих подій, пов'язаних із розвалом Російської імперії,

Пам'ятна медаль "Служба безпеки України"

коли український народ у важкій боротьбі виборював незалежність. Оселився Георгій Нарбут у квартирі в будинку навпроти Брами митрополита Заборовського.

Брама митрополита Заборовського є пам'яткою архітектури національного значення. Зведена у XVIII столітті та використовувалась як парадний в'їзд до резиденції київських митрополитів та території Софійського собору

Києва у XVI–XVIII столітті, тризуба князя Володимира Великого, що зображується на перших монетах Давньої Русі – срібляниках та златниках, а також елементи книжкових гравюр XVII століття тощо. Особливістю творчої школи Георгія Нарбута було опанування рідних національних традицій, пошук оригінального синтезу українського національного стилю.

Портрет Георгія Нарбута.
(художник Б. Кустодієв), 1914 рік

Художню освіту отримав у Санкт-Петербурзі, навчаючись у відомого художника Івана Яковича Білібіна. Георгій Нарбут є всесвітньо відомим художником-графіком, ілюстратором, автором ескізів, фахівцем із книжкової графіки, автором численних шрифтів, державного гербу та печатки, а також грошей молодій Українській державі.

Обдарований митець із глибоким інтелектом – Георгій Нарбут протягом, на жаль, досить короткого життя зробив фундаментальний внесок у розвиток українського мистецтва, заснувавши в Києві Українську академію мистецтв³.

В оформлених Георгієм Нарбутом грошових знаках домінують історичні елементи: орнаменти українського козацького Бароко, зображення арбалета як герба міста

Творчість Георгія Нарбута тісно переплетена з українською історією та національною культурою. Георгій Нарбут був чудовим знавцем старовинного мистецтва та геральдики, що, безумовно, відобразалося в його творчості. Аналізуючи творчий доробок графіка, неможливо не помітити впливи історичної тематики, малярства XVII–XVIII століття, елементи українських народних орнаментів, етнографії, національного одягу. Причиною цього може бути те, що сам Георгій Нарбут є нащадком старовинного магнатського роду. Прізвище Нарбут відоме в козацькому русі 1678 року, коли його пращур Мойсія Нарбут служив у лавах Глухівської сотні.

Творчий доробок Георгія Нарбута не міг

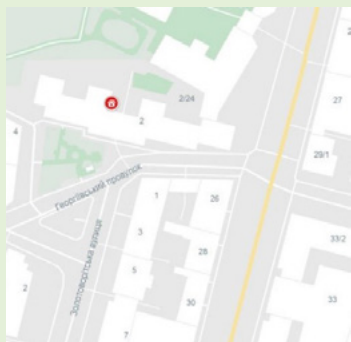
³ Бойко-Гагарін А.С. Георгій Нарбут творець грошей з національним духом. Нумізмати́ка і Фалеристика. № 2. Київ, 2017. С. 20-26.

залишитися поза увагою сучасних як художників, так і нумізматів⁴. Перше, що слід згадати, це випущені у 2006 році Національним Банком України монети, присвячені Георгію Нарбуту, а саме 120-тій річниці з дня його народження (номінал монети 2 гривні, виготовлена з нейзильберу). Варто звернути увагу, що на реверсі цієї монети зображені українська селянка і коваль. Вперше це зображення з'явилося на державних кредитових білетах номіналом 100 гривень зразка 1918 року. На монеті також зображено силует митця та його родинний герб.

Україна, монета номіналом 2 гривні 2006 року "Георгій Нарбут" (1886–1920)

Найближче укриття: житловий будинок
Вид укриття: підвал, пров. Георгіївський, 2
Тел. 278-70-43

Будинок Ігоря Сікорського,

вул. Ярославів вал 15-Б.

Хочете дізнатися, де в Києві відбулося випробування першого в світі ще не запатентованого і не вдосконаленого гелікоптера?

6 червня 1889 року народився один із піонерів авіації, промисловець, конструктор літаків та гелікоптерів Ігор Сікорський (1907–1914).

Народжений стати відкривачем неба, з молодих літ Ігор Сікорський мріяв підкорити висоту. Змалку хлопчик був не лише мрійником, а допитливим "чомучкою", який годинами роздивлявся загадкові креслення легендарного Леонардо да Вінчі, що зображували химерний повітряний гвинт. Найбільше вражала уяву юнака ідея створити "залізного птаха" – літаючу машину, що мала підніматися в повітря без будь-якого розгону. Чи здогадувався тоді хлопчик, що саме йому вдасться втілити в життя мрію знаменитого італійця?

Він уславив своє ім'я як один з найвідоміших авіаконструкторів світу. Ігор Сікорський у листі (англійською мовою) від 30 серпня 1933 року до історика Василя Галіча писав: "Мій рід, який походить із села на Київщині, де мій дід і прадід були священиками, є чисто українського походження". Наразі це єдиний відомий документ з підписом Ігоря Сікорського, де він зазначив свою етнічну приналежність.

Свій перший вертоліт Ігор Сікорський почав розробляти ще студентом на подвір'ї батьківської садиби та в авіагаражі Київського політехнічного інституту.

На час своєї еміграції до США 1919 року Ігор Сікорський був уже сформованим

⁴ Бойко-Гагарін А.С. Георгій Нарбут творець грошей з національним духом. Нумізматика і Фалеристика. № 2. Київ, 2017. С. 20-26.

авіаконструктором, засновником цілого роду військ – військово-морської авіації, а також:

творцем першого гідролітака;

першого навчально-тренувального літака;

першого серійного літака;

першого літака монококової конструкції;

першого пілотажного літака.

2009 року, вшановуючи внесок українця, який мав небом, в авіаконструювання, Національний банк ввів в обіг пам'ятну монету номіналом 2 гривні з нейзильберу. На реверсі монети – портрет Сікорського, зображений на тлі малюнків Леонардо да Вінчі, адже ще в дитинстві саме вони підкорили уяву майбутнього авіаконструктора і спрямовували його погляд у небо.

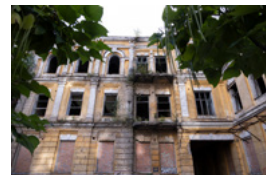

Україна, монета номіналом 2 гривні 2009 року "Ігор Сікорський" (1889–1972)

У США Ігор Сікорський почав усе спочатку. Зокрема, перші виробничі площі його новоствореної фірми Sikorsky Air Engineering винаймала у птахоферми в Лонг-Айленді в передмісті Нью-Йорка. В Америці авіаконструктор створив 15 типів літаків, серед яких і перший в США літак-амфібія, а у світовому масштабі уславився як "батько вертольотобудування".

У Радянському Союзі ім'я Ігоря Сікорського було заборонено. Інформаційна блокада навколо імені відомого авіаконструктора почала зникати наприкінці 80-х років ХХ століття. Саме в цей час почали з'являтися перші об'єктивні статті та книги про Сікорського.

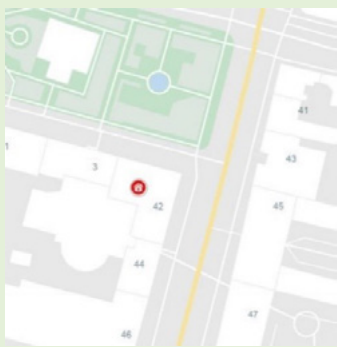
Сьогодні вертольоти Сікорського перебувають на озброєнні американських ВПС і служби безпеки американських президентів, починаючи з Дуайта Ейзенхауера.

Садина родини Сікорських перебуває в аварійному стані

Однак це не все, що може нас зацікавити в цьому дворі. Прикметна подія в цьому дворі сталася з батьком відомого авіаконструктора, професором Київського університету – Іваном Сікорським. Під час планування садина у 1913 році будівельниками було виявлено мідний казан із приблизно 3000 монетами – арабськими дирхемами 709–906 років. Окрім монет, скарб містив також золоті південно-скандинавські браслети другої половини Х століття.

Монети багдадського халіфа Мухаммада аль-Аміна, карбовані 809 року в Самарканді, були виявлені також неподалік, на місці перетину вулиць Івана Франка та Ярославого валу. Чотири арабські монети було виявлено в 1918 році в горщику та передано до нумізматичного музею (мюнц-кабінету) Університету святого Володимира.

Найближче укриття:

станція метро "Золоті ворота"

Вид укриття: станція метрополітену

Тел. 238-57-10, 238-44-21

Золоті ворота,

вул. Ярославів Вал, 21/20а.

Золоті ворота були головною брамою давнього Києва, отримавши свою назву за аналогією з воротами у столиці Візантії – Константинополі. Золоті ворота є пам'яткою оборонної архітектури давнього Києва та однією з найдавніших датованих споруд у Східній Європі. Оборонна споруда мала подвійні оборонні рови, бойову башту з проїздом і надбрамну церкву. Будівництво Золотих воріт могло бути ще за часів Володимира Великого, але, найімовірніше, вони були споруджені між 1017 та 1024 роками, згадуються в "Повісті временних літ" у 1037 році. Золоті ворота використовувались як парадний в'їзд до Києва, через них до міста прибували послы інших держав. Сучасний павільйон над руїнами Золотих воріт зведено для захисту пам'ятки від атмосферних опадів та для реконструкції колишнього вигляду найвідомішої пам'ятки та символу Києва – Золотих воріт.

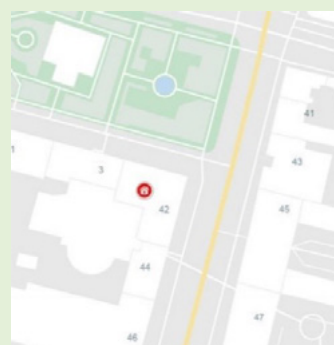
Золоті ворота. Фото 1890-х років

Золоті ворота. Фото 2023 рік

Україна, золота монета номіналом 100 гривень 2004 року "Золоті Ворота"

Найближче укриття:

станція метро "Золоті ворота"

Вид укриття: станція метрополітену

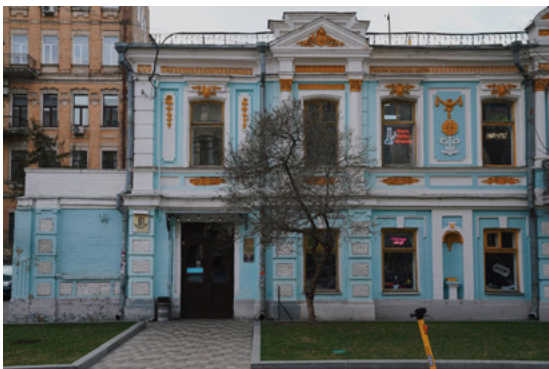
Тел. 238-57-10, 238-44-21

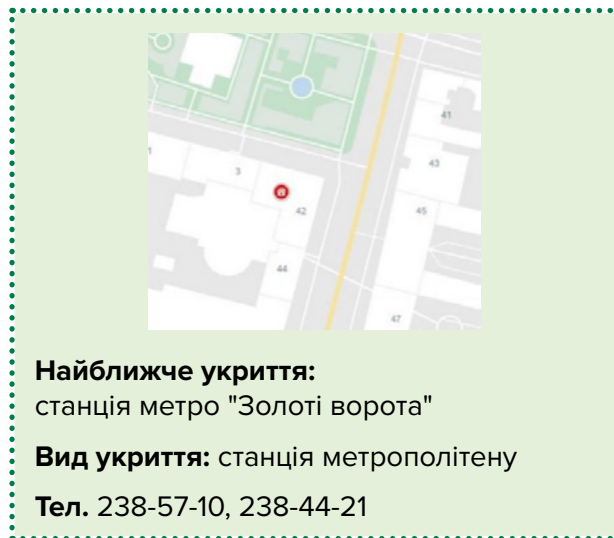
Міністерство фінансів УНР, Департамент посередніх (непрямих) податків,

вул. Золотоворітська, 6.

Міністерство фінансів утворене за часів гетьманування Павла Скоропадського в березні 1918 року, розташовувалося по вул. Олександрівській, 15 (нині – вул. Михайла Грушевського). Водночас міністерство мало розміщені по всьому місту структурні підрозділи: загальну канцелярію, кредитову канцелярію, Департамент Державної скарбниці, Залізничний департамент, Департамент митних зборів, Департамент простих податків, Дирекцію ощадних кас та Державний банк, а також окремих корпус охорони. Департамент посередніх податків розташовувався у старій садибі по вул. Золотоворітській.

Садиба Іваницького, ХІХ ст

Найближче укриття:

станція метро "Золоті ворота"

Вид укриття: станція метрополітену

Тел. 238-57-10, 238-44-21

Типографія Василя Кульженка в Києві.

Експедиція заготівлі цінних паперів,
вул. Євгена Чикаленка, 6

(у часи функціонування типографії – вул. Пушкінська 4–6).

19 грудня 1917 року Українська Центральна Рада постановила випустити українські грошові знаки номіналом 100 карбованців. Але, зважаючи на складні фінансові, економічні та політичні умови, в яких опинилася молода держава, введення власної грошової одиниці було сміливим та ризикованим кроком. Державна скарбниця України (далі – Скарбниця) на той час майже не мала власного вагомого золотого запасу, що викликало недовіру в колі професіональних економістів-експертів до ідеї введення українських грошей. Зокрема, відомий експерт з питань фінансів професор Леонід Яснопольський висловлювався проти введення українських грошей, зважаючи на те, що в Скарбниці немає золота для підтримки та забезпечення грошей. Він запропонував добути золото шляхом продажу селянам конфіскованого майна та земель поміщиків, що було відхилено,

адже переважна більшість селян були бідними і золота на купівлю нерухомості не мали. Натомість професор Борис Мартос, який потім став міністром фінансів УНР, висловив позицію, що для введення власних грошей держава може і не мати значного золотого запасу, а гарантувати власні гроші за рахунок державного майна⁵. Введені в обіг перші українські карбованці не замінили вже існуючі гроші, а доповнили в обігу грошові знаки, що використовувалися разом із численними грошима сусідніх держав, а також старими грошима, емітованими ще за влади Миколи II Романова. Повний хаос на грошовому ринку викликав критику з боку економістів. На сторінках тогочасних газет можна також зустріти негативні оцінки щодо друку Україною власних грошей і збільшення в такий спосіб їх наявної кількості⁶.

Українська Народна Республіка.
100 карбованців 1917 року

Перші гроші було віддруковано за ескізами видатного графіка Георгія Нарбута⁷ літографічним друком у типографії В. Кульженка в Києві. На жаль, будинок, в якому відбувався друк перших українських грошей, не зберігся до нашого часу. Кредитні білети були жовто-червоного кольору, прикрашені рослинними орнаментами в стилі козацького Бароко⁸.

⁵ Мартос Б., Зозуля Я. Гроші Української Держави. – Мюнхен, 1972. – С. 9-11.

⁶ Випуск бонов. – Вестник Украинской Народной Республики. – № 47. – п'ятниця, 22 (9) марта. – Екатеринослав, 1918. – С. 1.

⁷ Бойко-Гагарін А.С. Георгій Нарбут творець грошей з національним духом / Нумізмати́ка і Фалеристика. – № 2. – Київ, 2017. – С. 20-26.

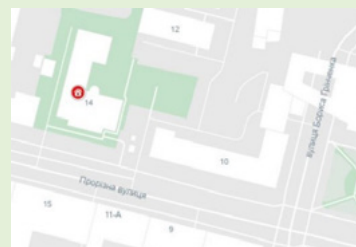
⁸ Харітонов Д. 100 карбованців 1917 року – перша українська банкнота // Нумізмати́ка і Фалеристика. – № 2. – Київ, 2005. – С. 20-21.

Типографія С.В. Кульженка.
Фото з відкритих джерел

Незабаром звістка про українські гроші поширилася у ЗМІ. Так, наприклад, 10 січня 1918 року харківська газета "Нова Громада" в № 37 повідомляє про випуск у Києві кредитових білетів номіналом 100 карбованців на суму 5 000 000⁹. 12 січня того ж року в газетах опубліковано тимчасовий закон про українські гроші, що визначив порядок їх обігу¹⁰.

Всього в обігу в Україні було близько 8 мільярдів гривень, не враховуючи шагові знаки і купони, яких було віддруковано близько 200 тисяч. Всього в Україні в період національно-визвольних змагань 1917–1921 років у грошовому обігу було 24 види паперових грошей і 32 види купонів.

Найближче укриття:
школа № 57

Вид укриття: підвал ОЗ,
вул. Прорізна, 14

Тел. 278-69-23

⁹ Вісті з Києва. – Нова Громада. – Ч. 37. – четвер, 28 грудня (10 січня). – Харків, 1917. – С. 3.

¹⁰ Тимчасовий закон про українські гроші. – Нова Громада. – Ч. 39. – субота, 30 грудня (12 січня). – Харків, 1917. – С. 4

Готель Григорія Гладинюка,

вул. Богдана Хмельницького, 8/16.

Життя та власна справа Григорія Гладинюка дійсно вражає, нагадуючи сюжет голлівудських фільмів. Це історія справжнього успіху, що сталася в Києві. Григорій Гладинюк народився 1833 року в містечку Базалія на Волині в сім'ї кріпака. З відміною кріпацтва юнак переїхав до Києва, де влаштувався підсобним робочим на кухню в готелі "Європейський". За шість років роботи молодий Григорій зміг заощадити немало суму грошей, а також опанувати готельну справу. У 1877 році власниця дешевого готелю неподалік Бессарабського ринку здала його в оренду. І вже наступного року Григорій Гладинюк став його керуючим та розпочав комплексну перебудову. За його ініціативи було перероблено номери, відкрито дорогий ресторан. Згодом ресторан став успішним та у 1883 доходи дали змогу молодому підприємцю придбати земельну ділянку на розі вулиці Фундуклеївської та Новоєлизаветинської, де він побудував власний триповерховий готель. Заклад дотримувався високих стандартів якості та гостинності, тому здобув популярність серед міської еліти. Очільник готелю, вже купець 1-ї гільдії Григорій Гладинюк, першим у Києві започаткував послугу трансферу – гостей готелю на вокзалі чекав екіпаж. Григорій Гладинюк, будучи власником значного капіталу, також вкладав кошти в нерухомість та займався благодійністю, зокрема його коштом побудовано та утримувався дитячий притулок для малюків, покинутих батьками.

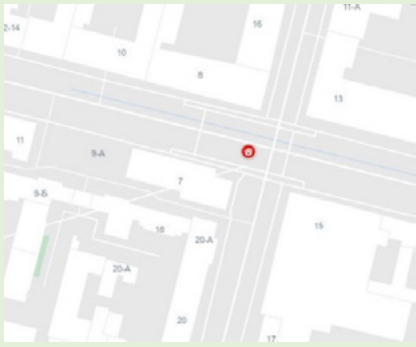

Будинок на перетині вулиць Фундуклеївської та Новоєлизаветинської, готель Григорія Гладинюка

Сучасний вигляд будинку на перетині вулиць Богдана Хмельницького та Євгена Чикаленка

Сьогодні в будівлі розташоване українське інформаційне агентство "Укрінформ", історичним попередником якого стала утворена 26 березня 1918 року перша інформаційна агенція "Українське державне Телеграфне агентство" (далі – УТА). Прикметно, що в газетних замітках, наданих до популярних щоденних друкованих періодичних видань Києва, УТА повідомляло містянам інформацію про українську гривню: плани її введення в обіг, друк у Берліні, транспортування до Державного банку та іншу важливу для киян інформацію фінансового характеру, а саме про курси обміну, вартість акцій та облігацій тощо.

Найближче укриття:

станція метро "Театральна"

Вид укриття: станція метрополітену

Тел. 238-57-10, 238-44-21

Від вул. Володимирська, 50

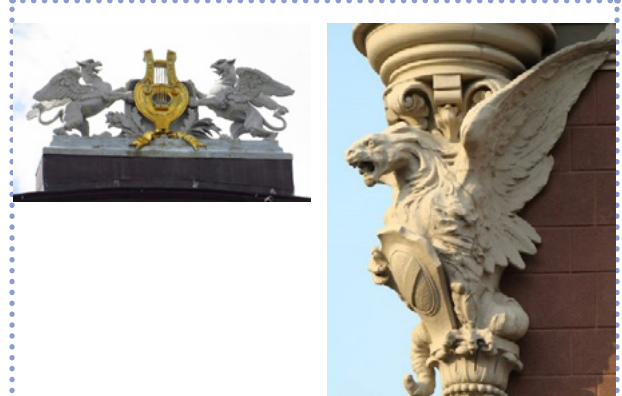
до вул. Володимирська, 64

Національна опера України

ім. Т.Г. Шевченка, вул. Володимирська, 50.

Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка, заснований 1867 року, сьогодні є всесвітньо відомим закладом музичної культури Європи. Репертуар київської опери включав переклади творів Вольфганга Моцарта, Карла Вебера, Джузеппе Верді та багатьох інших видатних композиторів. Прикметно, що в ранні роки діяльності над головним входом театру був встановлений офіційний герб Києва з образом Архістратига Михаїла, згодом замінений на фігури геральдичних грифонів, які тримають в лапах ліру. Пригадаємо, образ Архістратига Михаїла на вітражі прикрашає стелю Операційної зали Національного банку України, а стіни фасаду теж оздоблені грифонами, які згідно з давньогрецькою міфологією є охоронцями скарбів. У будівлі київської опери також мали місце державотворчі процеси

– 1917 року тут проходив II Всеукраїнський військовий з'їзд та проголошено Перший Універсал Української Центральної Ради.

Геральдичні грифони на будівлях Національної опери та Національного банку України

Будівля Національного оперного театру прикрашає банкноту номіналом 200 тис. українських карбованців 1994 року, водночас сама будівля зображена з надзвичайно цікавого ракурсу.

Україна, банкнота номіналом 200000 українських карбованців 1994 року. На реверсі зображена будівля Національної опери України ім. Т. Шевченка

Україна, монета номіналом 20 гривень 2017 року "150 років Національному академічному театру опери та балету ім. Т.Г. Шевченка"

До слова, що можна було купити за гривні в часи Української Народної Республіки?

Газета "Кіевская Мысль" за 5 березня 1918 року розміщує оголошення з пропозицією найму кравчині з оплатою праці в розмірі 8 гривень на день з прийманням клієнтів у будинку по вул. Фундуклеївська, 70 (нині – вул. Богдана Хмельницького), що неподалік від Оперного театру.

Що можна було купити за ці гроші? Які були в той час ціни?

У спогадах міністра фінансів УНР Бориса Мартоса, виданих діаспорою у 1972 році в Мюнхені, зазначалося, що в перший час використання кредитових білетів високого номіналу було досить незручним, адже обід у ресторані коштував близько 3–5 карбованців.

У газетній періодиці за 1918 рік зафіксовані такі ціни на товари й послуги (нагадаємо, що курс становив 2 гривні за 1 карбованець):

"Валуйская Народная Земская газета" повідомляє про ціни на ярмарку 31 жовтня 1918 року: мило (шматок) – 3 карбованці 80 копійок; часник (пучок) – 10 карб.; кінь робочий 3 сорту – 500 карб., 1 сорту – 2000 карб.; корова – 800 карб.; пляшка міне-

ральної води «Боржомі» – 3 карб. 50 коп.; газета – 25 коп.;

газета "Кіевская мысль" на сторінках об'яв і в повідомленнях про державний контроль цін зазначає таке: друкарські послуги – 1 карб./сторінка; консультація лікаря – 2 карб.; яйця – 13 карб. 50 коп. за копу (60 шт.), тобто 1 яйце – 23 коп.

Збереглися свідчення і щодо цін на нерухомість.

Так, у газеті "Кіевская мысль" за березень 1918 року повідомляється:

- про продаж маєтку по вул. Татарська, ціна – 8000 дол. США, водночас власник готовий отримати оплату в швейцарських, іспанських, німецьких та американських грошах;

- про оренду 1 кімнати по вул. Михайлівській, 6, ціна – 500 карб. за місяць для сім'ї. Середньоденна заробітна плата в Україні становила 22–35 карбованців на день. Зокрема, заробітна плата швеї та кравця за підробіток на пів дня становить 4 карб.; зарплата досвідченої швеї за день – 10 карб.; ветеринарного лікаря – 3600 карб. за місяць; інструктора зі збуту товарів – 6600 карб. за рік, або 550 руб. за місяць; завідуючого продуктивним відділом кооперативу – 760 карб. за рік, або 630 руб. за місяць; лікаря та санітара в лікарні – 570 карб., включаючи надбавку на здорожчання в розмірі 20%; викладача середньої школи – 260 карб. за місяць.

У газеті "Кієвлянин" за 1919 рік подаються такі дані щодо оплати праці:

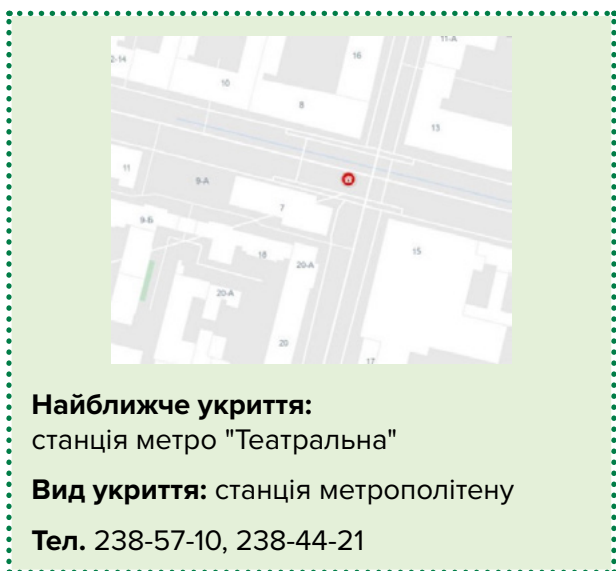
- мінімальна заробітна плата для металургів установлена законодавчо на рівні 154 карб. 72 коп. за день, або 1200 карб. (2400 гривень) за місяць;

- робітники обслуговуючого персоналу (до-

глядачі за дітьми (бонни), прибиральники та кучери) – на рівні 600 карб. за місяць на власному забезпеченні та 220 карб. за місяць на забезпеченні господаря.

Ціни на продовольчі товари: фунт масла – 70 карб., десяток яєць – 30 карб., фунт картоплі – 30 карб. Це свідчить про те, що заробітної плати середньо кваліфікованого працівника ледве вистачало на продукти харчування, а працівники малокваліфікованої праці опинилися поза межею бідності.

Найближче укриття:
станція метро "Театральна"

Вид укриття: станція метрополітену

Тел. 238-57-10, 238-44-21

Президія Національної академії наук України,

вул. Володимирська, 54.

У 2019 році до когорти видатних українців, зображених на банкнотах гривні, приєднався засновник і перший президент Української академії наук Володимир Вернадський, портрет якого розмістили на банкноті номіналом 1000 гривень.

Будівля Президії Національної академії наук України зведена в 1850-х роках за проектом архітектора Олександра Беретті,

у 1892 році її перебудували, додавши третій поверх. Фасад прикрашено рустуванням і аттиком із чавунною решіткою. Будинок переданий академії наук у 1918 році.

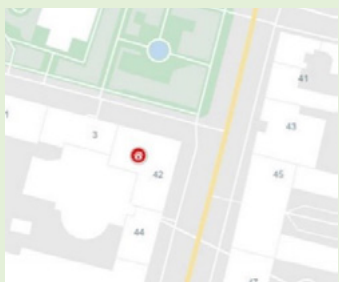
Україна, банкнота номіналом 1000 гривень 2023 року. Зображення будівлі Президії Національної академії наук України

Україна, монета номіналом 5 гривень 2018 року "До 100-річчя Національній академії наук України" (1918–2018)

Україна, набір срібних монет номіналами 5 гривень 2018 року "До 100-річчя Національній академії наук України" (1918–2018)

Найближче укриття:
станція метро "Золоті ворота"

Вид укриття: станція метрополітену

Тел. 238-57-10, 238-44-21

Україна, банкнота номіналом 50 гривень 2021 року. На зворотному боці банкноти зображено будинок Української Центральної Ради

Будинок Центральної Ради,

вул. Володимирська, 57.

Будинок Центральної Ради збудований 1911 року на Володимирській вулиці в Києві за проєктом відомого київського архітектора Павла Альошина. Саме в цій будівлі 1917 року було проголошено Універсали Центральної Ради, зокрема й про суверенність Української держави.

01 березня 1918 року Центральна Рада ухвалила закон про гривню, курсове співвідношення якої встановлювалося за курсом 2 гривні до 1 рубля, 1 гривня ділилася на 100 шагів. На підставі цього закону негайно було замовлено друк паперових грошей гривневого номіналу в Берліні. Це значно підвищило якість українських грошей, адже власного устаткування в умовах війни не було, як і паперу з ефективними засобами захисту. Міністром фінансів УНР було замовлено друк гривень номіналами 2, 10, 100, 500, а за влади Гетьманату продовжилося замовлення друку банкнот номіналами 1000 і 2000 гривень.

Доторкніться до масивної ручки вхідних дверей – їх щоранку відчиняв у той буремний час сам Михайло Грушевський.

Упродовж березня 1918 року в пресі та урядових колах велися розмови про необхідність введення в Україні, крім банкнот, монет гривні зі срібла та золота. Головною метою цього було наближення української грошової системи до західноєвропейської – з паперовими грошовими знаками та монетами.

Михайло Грушевський виклав свої роздуми про гривню в повідомленні, опублікованому 03 березня 1918 року в газеті "Народна воля". Вагому політичну та економічну значимість вчений надав відродженню історично обґрунтованої назви власної грошової одиниці – гривні:

"На мою гадку, се було б найзручніше, якби наш український уряд міг випустити гривню у вигляді срібної монетки, рівної ста шагам, і потім став випускати кредитові білети вартістю 5, 10, 20, 1000 гривень, а також дрібну розмінну монету вартістю пів гривні, 20, 10, 5 шагів, ну, і – для годиться – також і один шаг, хоч він, очевидно, ніякого значення в торгу мати не може. А з становища чисто реального поява металіч-

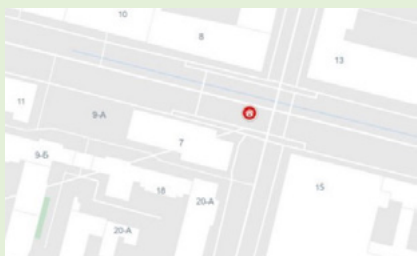
ної монети в гривнях (окрім срібної гривні, може й золотого двадцятигривняка, приблизно рівного англійському фунтові) послужило б вихідним моментом і для установа курсу наших грошей".

Україна, монета номіналом 2 гривні 2016 року "Михайло Грушевський" (1866–1934)

У спогадах Бориса Мартоса зазначено, що в планах української влади було виготовити золоті монети з бюстом Тараса Шевченка та будівлею Центральної Ради¹¹.

Тож далі ми ознайомимось або ще раз пригадаємо славетного Кобзаря, пам'ятник йому в однойменному парку навпроти Київського національного університету, що також носить його ім'я, банкноти і монети гривні, присвячені великому Кобзареві.

Найближче укриття:

станція метро "Театральна"

Вид укриття: станція метрополітену

Тел. 238-57-10, 238-44-21

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,

університет Святого Володимира,
вул. Володимирська, 60.

Багато поколінь студентів пов'язали своє майбутнє з отриманням освіти в одному з найстаріших і найбільших навчальних закладів України – Київським національним університетом імені Тараса Шевченка. Першопочатково цей осередок освіти і науки називався Київський Імператорський університет святого Володимира.

З першого дня своєї діяльності у 1834 році Київський університет став не лише освітньо-науковим центром, але й символом національного самовизначення, оскільки в ньому накопичувались і примножувались знання, народжувались нові ідеї, формувалося національно свідоме покоління українців, які захоплювались ідеями свободи та самостійності. Через це, власне, царська влада неодноразово зачиняла університет.

Іронічним є те, що Київський національний університет було створено згідно з указом Миколи I з метою поширення і зміцнення "руського міра", який відчув загрозу після польського повстання за відновлення Польської держави 1830 року. Російський уряд навіть не здогадувався, що в аудиторіях університету сформується покоління національно свідомих українців.

Після появи університету Київ перетворився не лише на інтелектуальний центр, але й на перспективне з точки зору культурного та економічного розвитку місто. В Києві збільшилася кількість населення, відкрилися друкарні, книгарні та інші установи, що організовували дозвілля для киян та гостей міста.

¹¹Мартос Б., Зозуля Я. Гроші української держави. Мюнхен, 1972. С. 21.

Тарас Шевченко працював учителем малювання школи живопису університету, одночасно займаючи посаду в університетській Археографічній комісії (тимчасовій комісії для розгляду давніх актів). У березні 1939 року з нагоди 125-річчя з дня народження Тараса Шевченка університету було присвоєно його ім'я.

Україна, 1 000 000 українських карбованців, 1995 рік

Уперше на грошових знаках вже незалежної України зображення Київського національного університету імені Тараса Шевченка з'явилося у 1995 році – на зворотному боці банкнот номіналом 1 мільйон українських купоно-карбованців. Банкнота найбільшого номіналу українських купоно-карбованців з'явилася в обігу у 1995 році – мільйон українських карбованців, лише в проєкті залишилася банкнота номіналом 2 мільйони українських карбованців. На лицьовій стороні банкноти зображено державний герб та пам'ятник Тарасу Шевченку в Києві, розташований у однойменному парку навпроти червоного корпусу Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, зображеного на зворотній стороні грошового знаку.

Українські карбованці як перехідна грошова одиниця перебували в обігу до вересня 1996 року.

Alma Mater присвячені пам'ятні монети номіналами 2 та 5 гривень, які НБУ ввів у обіг у 2014 році з нагоди святкування 180-річного ювілею з дня створення університету. Художник Микола Кочубей, скульптори Анатолій Дем'яненко та Святослав Іваненко розмістили на аверсі монети стилізовану композицію – на тлі портретів видатних особистостей, причетних до створення та діяльності Київського університету, зображено Святого Володимира.

Українські карбованці як перехідна грошова одиниця перебували в обігу до вересня 1996 року.¹²

На реверсі монети зображено будівлю Київського національного університету імені Тараса Шевченка (на монеті з нейзильберу – будівля червоного кольору, використано тамподрук), пам'ятник Тарасові Шевченку.

Україна, монета номіналом 5 гривень 2014 року "180 років Київському національному університету імені Тараса Шевченка. На реверсі монети зображено Володимира Великого та видатних викладачів університету

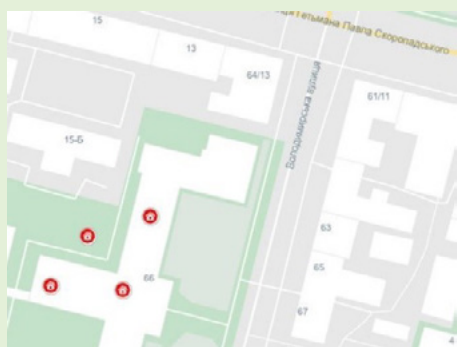
У 2015 році в обіг введено банкноту номіналом 100 гривень четвертого покоління, на зворотному боці якої з'явився головний червоний корпус Київського національно-

¹² Музей грошей: науково-популярний каталог // Ред. Толочко Д., Бойко-Гагарін А., Рілов Р., Костів М.-М. Київ: "Спринт-Сервіс", 2021. С.15

го університету імені Тараса Шевченка.

Україна, банкнота номіналом 100 гривень 2021 року. Основний малюнок зворотної сторони — зображення будівлі Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Найближче укриття:

навчальний корпус університета

Вид укриття: цокольний поверх,
вул. Володимирська, 68, корп. А

Тел. 287-96-70

Майстерня Георгія Нарбута,

вул. Володимирська, 64.

Влітку 1917 року Михайло Грушевський оголосив конкурс серед провідних художників та графіків на кращий ескіз до проекту грошей Української Держави, перемогти в якому судилося Георгію Нарбуту, роботи якого були відібрані серед більше ніж 300 ескізів грошових зразків. Потім до створення українських кредитових білетів було залучено інших провідних художників: Івана Мозалевського, Василя Кричевського, Антона

Середу, Бориса Романовського та інших.

В оформлених Георгієм Нарбутом грошових знаках широко представлені історичні елементи: орнаменти українського козацького Бароко, зображення арбалета як герба міста Києва у XVI-XVIII столітті, тризуба князя Володимира Великого, що зображується на перших монетах Київської Русі – срібляниках та златниках, а також елементи книжкових гравюр XVII століття тощо. Особливістю творчої школи Георгія Нарбута було опанування рідних національних традицій, пошук оригінального синтезу українського національного стилю.¹³

Всі підготовлені митцями зразки обговорювалися на комісії, створеній з урядовців, фінансистів, вчених та митців. Із робіт Георгія Нарбута було затверджено та надруковано грошові знаки: 100 гривень першої та другої емісії; 10, 100 і 500 гривень; гроші у вигляді поштових марок 30, 40 та 50 шагів, а також державні облігації 3,6% позики номінальною вартістю 50, 100, 200 та 1000 гривень.

Також щодо цін і, так би мовити, засобів виробництва.

У газеті "Кієвская Мисль" за 14 березня 1918 року розміщено оголошення з продажу друкарської машинки "Континенталь" за 2600 гривень з можливістю торгу, продавець просить комунікувати через двірника будинку по вул. Володимирська, 65, що навпроти.

Україна, банкнота номіналом 100 гривень 1918 року

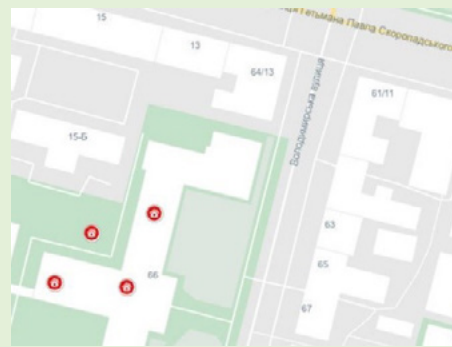
¹³ Бойко-Гагарін А.С. Георгій Нарбут творець грошей з національним духом. Нумізмати́ка і Фалеристика. № 2. Київ, 2017. С. 20-26.

Україна, банкнота номіналом
500 гривень 1918 року

Незважаючи на всі несприятливі умови та перешкоди, українські гроші цілком добре виконали призначене їм завдання. Введення власних грошей завершило процес прийняття в Українській Державі повних атрибутів суверенітету: національної символіки, нагородних відзнак, одностроїв збройних сил і грошей. Гроші Української Народної Республіки, створені видатними художніми митцями того часу, зокрема Георгієм Нарбутом, відіграли суттєву роль у державному будівництві України. Упродовж 1918–1919 років, а також частини 1920 року увесь державний апарат, пошта, залізниця та армія отримували зарплатню українськими грошима. 1918 року українські гроші були платіжним засобом під час розрахунків за продукти сільського господарства, що постачалися до Німеччини та Австрії, а також ними забезпечувалися дипломатичні місії в Європі та Америці.

Всього в обігу в Україні було близько 8 мільярдів гривень, не враховуючи шагові знаки і купони, яких було віддруковано близько 200 тисяч. шт. Всього в Україні в період національно-визвольних змагань у грошовому обігу було 24 види паперових грошей і 32 види купонів. Серед них значна кількість створена завдяки художньому таланту видатного українського митця графіка Георгія Нарбута.

Найближче укриття:

Навчально-науковий інститут харчових технологій, навчальний корпус

Вид укриття: цокольний поверх,
вул. Володимирська, 68, корп. А

Тел. 287-96-70

Післямова

Отже, українська гривня пройшла тривалий та складний шлях розвитку. Монети на території сучасної України зародилися незадовго після появи найперших монет, власна грошова одиниця з'явилася в давньому Києві – столиці Русі, де карбувалися златники та срібляники, монетно-вагові зливки гривні. В добу Середньовіччя гривня не зникає, продовжує існувати як рахункова одиниця. Відроджується гривня лише 1917 року в Українській Народній Республіці, хоча молода держава не витримала натиску більшовиків. Із здобуттям незалежності у 1991 році в Україні відроджується власна грошова система, українська гривня стає конвертованою у світі, розвивається та вдосконалюється відповідно до провідних світових тенденцій, стає невід'ємною частиною фінансової системи світу. Національним банком України випущено вже понад 1000 найменувань ювілейних та пам'ятних монет гривні, в тому числі присвячених подіям, видатним постатям та місцям, пов'язаним із історією гривні.

Ми з Вами дізналися про зародження власної грошової одиниці України – гривні, побачили, звідки її витоки, а також дізналися про те, де приймалися рішення відродити її та зробити найкрасивішим зразком у світі нумізматики. Наша гривня – княжого роду та має цікаву

історію. Пройшовши тернистий шлях свого розвитку, сьогодні вона є нашою національною грошовою одиницею, якою ми пишаємося!

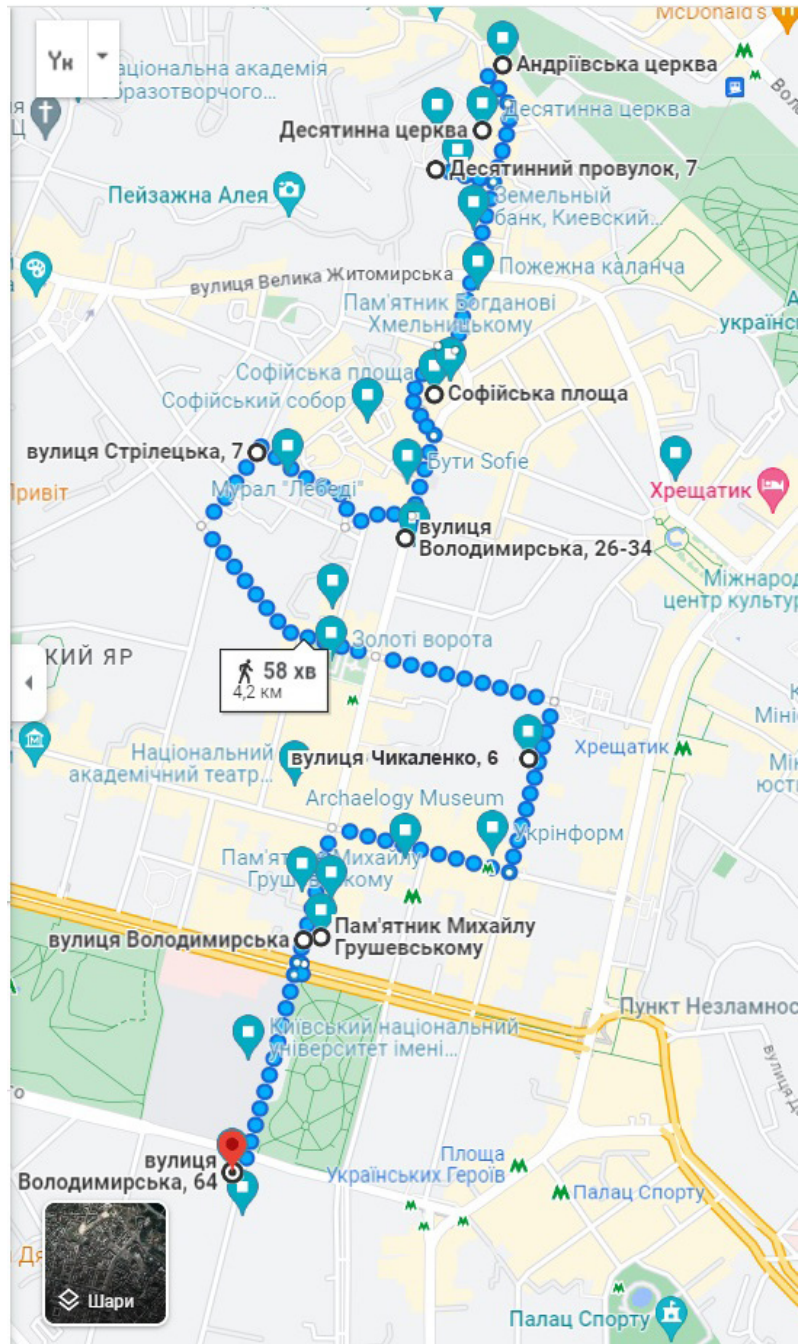
Дякуємо вам за здійснену подорож стежками гривні по вулицям Києва!

Маршрут екскурсії

Приблизний час проходження маршруту 58 хв

Довжина маршруту 4,2 км

Переважно без підйомів

Національний банк України
01601 м. Київ
вул. Інститутська, 9

